

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

5. veebruar 2020*

Eelotsusetaotlus – Määrus (EL) 2016/399 – Schengeni piirieskirjad – Kontroll välispiiridel – Kolmandate riikide kodanikud – Artikli 11 lõige 1 – Templite löömine reisidokumentidesse – Väljumistempel – Schengeni alalt väljumise hetke kindlaksmääramine – Meremeeste laevapere liikmeks munsterdamine pikka aega meresadamas seisvale laevale

Kohtuasjas C-341/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Raad van State (Madalmaade kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) 9. mai 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 24. mail 2018, menetluses

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

versus

J. jt,

menetluses osalevad:

C. ja H. jt,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president E. Regan (ettekandja), kohtunikud I. Jarukaitis, E. Juhász, M. Ilešič ja C. Lycourgos,

kohtujurist: E. Sharpston,

kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikku menetlust ja 6. juuni 2019. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- J. jt, esindaja: *advocaat* K. Boele,
- Madalmaade valitsus, esindajad: P. Huurnink, M. K. Bulterman ja H. S. Gijzen,
- Saksamaa valitsus, esindajad: esialgu T. Henze, R. Kanitz ja J. Möller, hiljem kaks viimast,
- Kreeka valitsus, esindajad: S. Chala, C. Fatourou ja G. Konstantinos,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

– Euroopa Komisjon, esindajad: G. Wils ja J. Tomkin,

olles 17. oktoobri 2019. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta määruse (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju (Schengeni piirieskirjad) (ELT 2016, L 77, lk 1; edaspidi „Schengeni piirieskirjad“), artikli 11 lõike 1 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud Staatssecretaris van Justitie en Veiligheidi (julgeoleku- ja justiitsasjade riigisekretär; edaspidi „riigisekretär“) ja meremehe staatuses olevate kolmandate riikide kodanike J. jt vahelises kohtuvaidluses seoses keeldumisega lüüa nende passidesse Rotterdami (Madalmaad) sadamas pikka aega seisvatele laevadele laevapere liikmeks munsterdamise hetkel Schengeni alast väljumise tempel.

Õiguslik raamistik

Schengeni piirieskirjad

- 3 Schengeni piirieskirjade põhjendustes 6 ja 15 on märgitud:

„(6) Piirikontroll ei ole üksnes nende liikmesriikide huvides, kelle välispiiril seda teostatakse, vaid kõigi liikmesriikide huvides, kes on kaotanud piirikontrolli sisepiiridel. Piirikontroll peaks aitama vältida ebaseadusliku sissepääsu ja inimkaubandusega ning vältida ohtu liikmesriikide sisejulgeolekule, avalikule korrale, rahvatervisele ja rahvusvahelistele suhetele.

[...]

(15) Selleks et vältida liigset ooteaega piiripunktis, tuleks välispiiril teostatavat kontrolli leevendada erandlike ning ettenägematute asjaolude korral. Korrapäraselt templite löömine kolmandate riikide kodanike dokumentidesse jääb piiril kontrollide leevendamise korral kohustuslikuks. Dokumendi tembeldamine võimaldab kindlalt tuvastada piiri ületamise kuupäeva ja koha, ilma et iga juhtumi korral oleks kindlaks tehtud, kas kõik nõutavad reisidokumendi kontrollimeetmed on rakendatud.“

- 4 Schengeni piirieskirjade artikkel 1 „Sisu ja põhimõtted“ sätestab:

„Käesoleva määrusega sätestatakse piirikontrolli puudumine isikute suhtes, kes ületavad liidu liikmesriikide vahelisi sisepiire.

Sellela kehtestatakse liidu liikmesriikide välispiire ületavate isikute piirikontrolli reguleerivad eeskirjad.“

- 5 Piirieskirjade artikkel 2 „Mõisted“ on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

- 1) „sisepiirid“ –
 - a) liikmesriikide ühised maismaapiirid, sealhulgas jõe- ja järvepiirid;
 - b) liikmesriikide vaheliste siselendude lennujaamad;

c) liikmesriikide mere-, jõe- ja järvesadamad, mille kaudu toimub regulaarne liidusisene parvlaevaühendus;

2) „välispiirid“ – liikmesriikide maismaapiirid, sealhulgas jõe- ja järvepiirid, merepiirid ning liikmesriikide lennujaamad, jõe-, mere- ja järvesadamad, kui need ei ole sisepiirid;

[...]

8) „piiripunkt“ – koht, mille kaudu pädevad asutused lubavad ületada välispiiri;

[...]

10) „piirikontroll“ – vastavalt käesolevale määrusele ja selles sätestatud eesmärkidel piiril teostatav tegevus, mis igast muust põhjusest sõltumata leiab aset ainult piiriületamise kavatsuse või piiriületamise korral ning koosneb kontrollidest ning patrull- ja vaatlustegevusest;

11) „kontrollid piiril“ – piiripunktis teostatavad kontrollid tagamaks, et isikutel, sealhulgas nende transpordivahenditel ja nende valduses olevatel esemetel võib lubada siseneda liikmesriigi territooriumile või sealt lahkuda;

[...]“.

6 Schengeni piirieeskirjade artikkel 5 „Välispiiride ületamine“ sätestab:

„1. Välispiire võib ületada ainult piiripunktide kaudu nende kindlaksmääratud lahtiolekuajal. Piiripunktides, mis ei ole avatud 24 tundi ööpäevas, tuleks lahtiolekuajad selgelt ära märkida.

Liikmesriigid edastavad oma piiripunktide loetelu komisjonile vastavalt artiklile 39.

2. Erandina lõikest 1 võib lubada kõrvalekaldumist kohustusest ületada välispiire ainult piiripunktide kaudu nende kindlaksmääratud lahtiolekuajal:

[...]

c) vastavalt artiklites 19 ja 20 sätestatud erieeskirjadele koostoimes VI ja VII lisaga.

[...]“.

7 Piirieeskirjade artikkel 6 „Sisenemise nõuded kolmandate riikide kodanikele“ sätestab:

„1. Kuni 90-päevaseks kavandatud viibimiseks liikmesriikide territooriumil mis tahes 180-päevase ajavahemiku jooksul, mis tähendab igale viibimispäevale eelneva 180-päevase ajavahemiku arvestamist, kehtivad kolmandate riikide kodanikele järgmised territooriumile sisenemise tingimused:

a) neil on kehtiv reisidokument, mis annab kasutajale õiguse piiri ületada [...]

[...]

b) neil on kehtiv viisa, kui see on nõutav vastavalt nõukogu [15. märtsi 2001. aasta] määrusele (EÜ) nr 539/2001[, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud (EÜT 2001, L 81, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 65)], välja arvatud juhul, kui neil on kehtiv elamisluba või kehtiv pikaajaline viisa;

[...]

2. Lõike 1 rakendamisel loetakse sisenemiskuupäev esimeseks liikmesriikide territooriumil viibimise päevaks ja väljumiskuupäev viimaseks liikmesriikide territooriumil viibimise päevaks. Liikmesriikide territooriumil viibimise kestuse arvestamisel ei võeta arvesse elamisloa või pikaajalise viisa alusel lubatud viibimisi.

[...]

5. Erandina lõikest 1:

[...]

b) kolmandate riikide kodanikele, kes täidavad lõikes 1 (välja arvatud punktis b) sätestatud tingimusi ja kes ilmuvad piirile, võidakse anda luba liikmesriikide territooriumile sisenemiseks, kui viisa väljastatakse piiril vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu [13. juuli 2009. aasta] määruse (EÜ) nr 810/2009 [millega kehtestatakse ühenduse viisaeeskiri (viisaeeskiri) (ELT 2009, L 243, lk 1)] artiklitele 35 ja 36.

[...]“.

8 Schengeni piirieeskirjade artikli 8 „Isikute kontrollimine piiril“ lõige 3 näeb ette:

„Kolmandate riikide kodanikel tuleb riiki sisenemisel ja riigist lahkumisel läbida järgnev põhjalik kontroll:

a) riiki sisenemisel hõlmab põhjalik kontroll järgmist: artikli 6 lõikes 1 riiki sisenemise kohta sätestatud tingimuste kontrollimist ning kohaldatavuse korral riigis elamist ja kutsealaga tegelemist lubavate dokumentide kontrollimist. See hõlmab järgmiste aspektide üksikasjalikku kontrollimist:

[...]

iii) asjaomase kolmanda riigi kodaniku reisidokumendil olevate sisenemis- ja väljumistemplete kontrollimist, et sisenemis- ja väljumiskuupäevi võrreldes teha kindlaks, kas isik on juba ületanud liikmesriikide territooriumil maksimaalse lubatud viibimise aja;

[...]

h) lisaks punktis g nimetatud kontrollidele võivad põhjalikud kontrollid riigist lahkumisel hõlmata ka järgmist:

[...]

ii) liikmesriikide territooriumil lubatud viibimise maksimumkestuse mitteületamise kontrollimist;

[...]“.

9 Piirieeskirjade artikkel 11 „Reisidokumentide tembeldamine“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kolmandate riikide kodanike reisidokumentidesse lüüakse sisenemisel ja väljumisel korrapäraselt templeid. Eelkõige lüüakse sisenemis- ja väljumistempele:

a) kehtivat viisat sisaldavatesse dokumentidesse, mis võimaldavad kolmandate riikide kodanikel piiri ületada;

- b) dokumentidesse, mis võimaldavad piiri ületada kolmandate riikide kodanikel, kellele liikmesriik väljastab viisa piiril;
- c) dokumentidesse, mis võimaldavad piiri ületada kolmandate riikide kodanikel, kelle suhtes viisanõue ei kehti.

[...]

3. Sisenemis- ega väljumistemplit ei lööda:

[...]

- c) nende meremeeste reisidokumentidesse, kes viibivad liikmesriigi territooriumil ainult siis, kui nende laev teeb seal lühiajalise peatuse, ja kui nad viibivad selle sadama piirkonnas, kus nende laev peatub;

[...]“.

- 10 Nimetatud piirieskirjade artikli 13 „Patrull- ja vaatlustegevus“ lõige 1 sätestab:

„Patrull- ja vaatlustegevuse põhieesmärgiks on tõkestada ebaseaduslikku piiriületamist, võidelda piiriülese kuritegevuse vastu ja võtta meetmeid ebaseaduslikult piiri ületanud isikute suhtes. [...]“.

- 11 Piirieskirjade artikkel 19 „Erinevat liiki piiride ja liikmesriikide välispiiride ületamisel kasutatavate erinevat liiki transpordivahenditega seotud erieskirjad“ sätestab:

„VI lisas sätestatud erieskirju kohaldatakse seoses erinevatel piiriliikidel tehtud kontrollide ja erinevate transpordivahenditega, mida kasutatakse piiripunktide läbimiseks.

Nimetatud erieskirjad võivad sisaldada erandeid artiklitest 5 ja 6 ning artiklitest 8–14.“

- 12 Schengeni piirieskirjade artikli 20 „Teatavate isikute kategooriate kontrollimise erieskirjad“ lõige 1 näeb ette:

„VII lisas sätestatud erieskirju kohaldatakse järgmiste isikute kategooriate kontrollimise suhtes:

[...]

- c) meremehed;

[...]

Nimetatud erieskirjad võivad sisaldada erandeid artiklitest 5 ja 6 ning 8–14.“

- 13 Nimetatud piirieskirjade VI lisa käsitleb vastavalt oma pealkirjale „[e]rinevat liiki piiride ja liikmesriikide välispiiride ületamisel kasutatavate erinevat liiki transpordivahenditega seotud erieskirj[u]“.

- 14 Selle lisa punktis 3 „Merepiir“ asub punkt 3.1 „Mereliikluse kontrollimise üldine kord“, mis on sõnastatud järgmiselt:

„3.1.1. Laevade kontroll toimub saabumise või lahkumise sadamas, laeva vahetus läheduses selleks spetsiaalselt ettenähtud alal või laeva pardal territoriaalvetes, nagu see on määratletud ÜRO mereõiguse konventsioonis[, mis allkirjastati Montego Bay's 10. detsembril 1982 ja jõustus 16. novembril 1994, ratifitseeriti Madalmaade Kuningriigi poolt 28. juunil 1996 ja kiideti

Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 23. märtsi 1998. aasta otsusega 98/392/EÜ (EÜT 1998, L 179, lk 1; ELT eriväljaanne 04/03, lk 260)]. Liikmesriigid võivad sõlmida kokkuleppeid, mille kohaselt võib kontrolli siiski teostada ka piiri ületamisel või laeva saabumisel või lahkumisel kolmanda riigi territooriumil, järgides punktis 1.1.4 sätestatud põhimõtteid.

[...]

3.1.5. Kapten teavitab pädevat asutust laeva lahkumisest õigeaegselt ja vastavalt asjaomases sadamas kehtivatele eeskirjadele.“

- 15 Nimetatud piirieskirjade VII lisas „Teatavate isikute kategooriate kontrollimise erieskirjad“ on punkt 3 „Meremehed“, mis sätestab:

„Erandina artiklitest 5 ja 8 võivad liikmesriigid lubada meremeestel, kellele on vastavalt Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) konventsioonile nr 108 (1958) või nr 185 (2003) (meremeeste isikut tõendavate dokumentide kohta), rahvusvahelise mereliikluse hõlbustamise konventsioonile (FAL konventsioon) ja asjakohastele siseriiklikele õigusaktidele välja antud meremehe isikut tõendav dokument, siseneda piiripunkti lähimata liikmesriikide territooriumile või liikmesriikide territooriumilt oma laevale naastes väljuda, minnes maale viibimiseks selle sadama territooriumil, kus nende laev randub, või sellega piirnevates haldusüksustes viibimiseks, tingimusel et nad on kantud oma laeva meeskonna nimekirja, mis on eelnevalt esitatud pädevatele asutustele kontrollimiseks.

[...]“.

Viisaeeskiri

- 16 Määruse nr 810/2009, muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrusega (EL) nr 610/2013 (ELT 2013, L 182, lk 1) (edaspidi „viisaeeskiri“), artikli 35 „Välispiiril taotletav viisa“ lõige 1 sätestab:

„1. Erandjuhtudel võib viisa anda piiripunktis, kui on täidetud järgmised tingimused:

[...]

- c) taotleja tagasipöördumist oma päritolu- või elukohariiki või läbisõitu riikidest, mis ei ole Schengeni *acquis*’d täies mahus rakendavad liikmesriigid, saab pidada kindlaks.“

- 17 Viisaeeskirja artikkel 36 „Välispiiril antav viisa läbisõidul olevatele meremeestele“ näeb ette:

„1. Meremehele, kellel peab liikmesriikide välispiiride ületamisel olema viisa, võib anda viisa piiril transiidi eesmärgil, kui

- a) ta täidab artikli 35 lõikes 1 sätestatud tingimusi ja
b) ta ületab kõnealuse piiri selleks, et minna esimest korda või taas laevale, kus ta töötab meremehena, või tulla laevalt, kus ta töötas meremehena.

2. Liikmesriigi pädevad asutused järgivad IX lisa 1. osas sätestatud eeskirja ja kontrollivad enne läbisõidul olevale meremehele viisa andmist piiril, kas vajalik teave asjaomase meremehe kohta on edastatud, kasutades teabe edastamiseks IX lisa 2. osas esitatud ja nõuetekohaselt täidetud vormi läbisõidul olevate meremeeste kohta.

[...]“.

- 18 Viisaeeskirja IX lisa 1. osas on vastavalt selle pealkirjale sätestatud „[e]eskirjad viisade andmiseks piiril läbisõidul olevatele meremeestele, kelle suhtes kohaldatakse viisanõudeid“. Selle lisa 2. osas on ette nähtud vorm läbisõidul olevate meremeeste kohta, kelle suhtes kohaldatakse viisanõudeid.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

- 19 J. jt on kolmandate riikide kodanikest meremehed, kes sisenesid Schengeni alale Schipholi rahvusvahelises lennujaamas Amsterdamis (Madalmaad), kust nad suundusid maismaad mööda Rotterdami meresadamasse eesmärgiga munsterdada end selles sadamas pikaajaliselt seisvatele autonoomselt navigeerivatele spetsialiseerunud laevadele laevapere liikmena, et teha nende pardal – ilma et need laevad nimetatud sadamast lahkusid – mitmesuguseid töid eesmärgiga valmistada ette naftaplatvormide ja torujuhtmete rajamist merre. Pärast pardal töötamist, mis sõltuvalt juhtumist kestis viis või kümme nädalat, pöördusid meremehed kas maismaad mööda tagasi Amsterdamis Schipholi rahvusvahelisse lennujaama või lahkusid asjaomase laeva pardal.
- 20 Kui need meremehed pöördusid 2016. aasta jaanuarist kuni märtsini erinevatel kuupäevadel Rotterdami sadamas piirikontrolli eest vastutava Zeehavenpolitie Rotterdami (Rotterdami sadamapolitsei) poole, teatades oma kavatsusest munsterdada end selles sadamas sildunud laevale, siis kaldus see ametiasutus kõrvale varem järgitud praktikast ja keeldus loomast nende reisidokumentidesse väljumistemplit, põhjendusel et kuupäev, mil asjaomane laev lahkub tegelikult nimetatud sadamast ja sellest tulenevalt Schengeni alalt, ei olnud täpsustatud.
- 21 J. jt ning mõned reederid, nimelt C. ja H. jt esitasid riigisekretärile selliste keeldumiste peale vaided. Rõhutades, et vastavalt Madalmaade ametiasutuste väljakujunenud praktikale on selline tempel alati loodud meremeeste dokumentidesse ajal, mil nad laevale munsterdati – olenemata sellest, kas nad lahkuvad peatselt sadamast laeva pardal –, väitsid nad, et Rotterdami sadamapolitsei uue praktika tagajärg on see, et kolmandate riikide kodanikuna, kellel on lubatud põhimõtteliselt viibida Schengeni alal kuni 90 päeva 180-päevase ajavahemiku jooksul, ammendub selliste meremeeste lubatud riigis viibimise aeg kiiremini. Lisaks, kuna need meremehed on kohustatud ootama 180 päeva, enne kui nad saavad uuesti siseneda Schengeni alale, siis on nende sissetulek väiksem.
- 22 Riigisekretär jättis juunis ja juulis 2016 tehtud otsustega esiteks vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata reederite vaided, ja teiseks põhjendamatusse tõttu rahuldamata meremeeste vaided, kuna üksnes asjaolu, et meremees on munsterdatud laevale, ei tähenda, et ta väljuks Schengeni alalt Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõike 1 tähenduses. Selline väljumine toimub üksnes juhul, kui kõnealune meremees läheb sellise laeva pardale või asub sellise laeva pardal, mille kapten on Rotterdami sadamapolitseile laeva lahkumisest teada andnud, ja see laev lahkub seejärel tegelikult sadamast koos meremeestega laeva pardal.
- 23 Rechtbank Den Haag (Haagi esimese astme kohus, Madalmaad) rahuldab 17. mai 2017. aasta otsusega J. jt kaebused nende otsuste peale põhjendusel, et asjaomased meremehed on ületanud liikmesriikide välispiiri ja väljunud Schengeni alalt Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõike 1 tähenduses. Nimelt tuleneb piirieskirjade artikli 11 lõike 3 punktis c ja VII lisas ette nähtud erikorrast, mis käsitleb meremeeste maaleminekut laeva lühiajalisel peatumisel, et liidu seadusandja peab välispiiri ületamiseks meremeeste puhul seda, kui nad tulevad meresadamasse seisvalt laevalt või lähevad esimest korda sellele laevale. Seda hinnangut toetab ka viisaeeskirja artikkel 36 ja selle eeskirja IX lisa sätted, mille kohaselt võivad liikmesriikide pädevad asutused anda meremeestele transiidiviisa lennujaamast sellesse sadamasse sõiduks, kus nad munsterdavad end laevapere liikmeteks.
- 24 Riigisekretär esitas nende kohtuotsuste peale apellatsioonkaebuse Raad van Statele (Madalmaade kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu).

- 25 See kohus märgib, et laevad seisavad tihti mitu kuud sellistes meresadamates nagu Rotterdami sadam. Lisaks ei võimalda riigisekretäri esitatud teave kahtluse alla seada sellele kohtule esitatud väidet, mille kohaselt löövad mitme liikmesriigi pädevad asutused meremeeste laevapere liikmeks munsterdamisel väljumistempli, olenemata sellest, kas laev, mille laevapereliikmeks nad saavad, lahkub sadamast lühikese aja jooksul.
- 26 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et Schengeni piirieeskirjadest ei ilmne selgelt, millisel hetkel tuleb meremeest, kes on Schengeni alale sisenenud lennujaama kaudu ja suundub maismaad mööda sellises meresadamas nagu Rotterdami sadam seisvale laevale, et munsterdada end seal laevapere liikmeks, pidada Schengeni alalt väljunuks. Eelkõige ei ole võimalik selgelt kindlaks teha, kas niisugune väljumine eeldab tegelikku Schengeni alalt lahkumist. Nimelt ei ole Schengeni piirieeskirjades määratletud nende eeskirjade artikli 11 lõikes 1 kasutatud mõistet „väljumine“ ega ole kindlaks määratud ka seda, kus liikmesriikide välispiirid täpsemalt asuvad, ega seda, millal need piirid on ületatud. Seega on ebakindel küsimus sellest, kas, ning jaatava vastuse korral, millisel hetkel tuleb väljumistempel lüüa.
- 27 Neil asjaoludel otsustas Raad van State (kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [Schengeni piirieeskirjade] artikli 11 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kolmanda riigi kodanik, kes on Schengeni alale sisenenud näiteks rahvusvahelise lennujaama kaudu, väljub Schengeni alalt Schengeni piirieeskirjade tähenduses niipea, kui ta on meremehena munsterdatud välispiiril asuvas meresadamas seisvale laevale, olenemata sellest, kas ja millal ta laeva pardal sellest sadamast lahkub? Või peab selleks, et tegemist oleks väljumisega, olema esmalt kindlaks tehtud, et meremees asjaomase laeva pardal sadamast lahkub, ning kui see on nii, siis kas laeva lahkumiseks sadamast kehtib teatav tähtaeg ning millal tuleb väljumistempel sellisel juhul lüüa? Või loetakse Schengeni alalt „väljumiseks“ mõnda teist ajahetke, mille suhtes võivad kehtida teistsugused tingimused?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 28 Oma küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas Schengeni piirieeskirjade artikli 11 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui kolmanda riigi kodanikust meremees munsterdab end Schengeni alasse kuuluva riigi meresadamas pikka aega seisvale laevale, et seal tööle asuda, siis tuleb juba munsterdamise hetkel, enne seda, kui meremees selle laeva pardal sadamast lahkub, lüüa väljumistempel tema reisidokumentidesse, kui templi löömine on nendes piirieeskirjades ette nähtud, isegi juhul, kui see laev sellest sadamast lühikese aja jooksul ei lahku, või tuleb see lüüa mõnel hilisemal hetkel pärast munsterdamist, ning kui see on nii, siis millisel konkreetsel hetkel.
- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud asjaoludest nähtub, et merendussektoris on pikaajaline sadamas seismine tavaks, mille raames laevad silduvad sadama kai ääres või jäävad ankrusse ajavahemikuks, mis võib kesta mitu kuud, ning laevapere liikmetest meremehed elavad selles sadamas osa ajast või kogu selle aja, mille jooksul nad on laevale tööle munsterdatud.
- 30 Esitatud küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt märkida, et nagu nähtub Schengeni piirieeskirjade artiklist 1, on Schengeni piirieeskirjade eesmärk ja põhimõte kujundada liit sisepiirideta vabal liikumisel rajanevaks ühiseks alaks ning kehtestada selleks Schengeni alasse kuuluvate riikide välispiire ületavate isikute piirikontrolli reguleerivad eeskirjad (vt selle kohta 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers, C-606/10, EU:C:2012:348, punkt 23).

- 31 Vastavalt piirieskirjade artikli 2 punktile 2 viitab mõiste „välispiirid“ eelkõige liikmesriikide maismaa- ja merepiiridele „ning [...] lennujaamad[ele ja] mere[...]sadama[tele]“, kui need ei ole piirieskirjade tähenduses „sisepiirid“, milleks sama artikli punkti 1 alapunktide b ja c kohaselt on muu hulgas liikmesriikidevaheliste siselendude lennujaamad ja meresadamad, mille kaudu toimub regulaarne liidusisene parvlaevavahendus.
- 32 Schengeni piirieskirjade artikli 5 punkti 1 kohaselt võib „välispiire“ ületada põhimõtteliselt ainult piiripunktide kaudu, mille kohta peavad liikmesriigid esitama komisjonile loetelu. Nimetatud piirieskirjade artikli 2 punkti 8 kohaselt tähistab väljend „piiripunkt“ kohti, mille kaudu pädevad asutused lubavad ületada välispiire.
- 33 Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõike 1 kohaselt tuleb kolmandate riikide kodanike reisidokumentidesse põhimõtteliselt lüüa nende Schengeni alale „sisenemisel“ ja sealt „väljumisel“ korrapäraselt templid. Nagu Euroopa Kohtul on juba olnud võimalus täpsustada, annab selline tempel ka riiki sisenemis- või väljumisloa (26. juuli 2017. aasta kohtuotsus Jafari, C-646/16, EU:C:2017:586, punkt 52).
- 34 Käesoleval juhul on selge, et esiteks on nii Amsterdami Schipholi rahvusvaheline lennujaam kui ka Rotterdami meresadam, mis mõlemad asuvad Madalmaade territooriumil, vastavalt „lennujaam“ ja „meresadam“, mis on hõlmatud Schengeni piirieskirjade artikli 2 punktis 2 määratletud mõistega Schengeni ala „välispiirid“, ning teiseks teatas Madalmaade Kuningriik komisjonile, et kogu selle meresadama ala kujutab endast „piiripunkti“ nimetatud piirieskirjade artikli 2 punkti 8 tähenduses.
- 35 Pealegi ei ole vaidlustatud ka seda, et põhikohtuasjas kõne all olevad meremehed sisenesid Schengeni alale Amsterdami Schipholi rahvusvahelises lennujaamas hetkel, mil Madalmaade pädev asutus lõi nende reisidokumentidesse Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõikes 1 ette nähtud sisenemistempli, ning et need meremehed suundusid seejärel maismaad mööda Rotterdami meresadamasse, et munsterdada end selles sadamas pikka aega seisvale laevale, kus nad tegid oma tööd, ilma et see laev oleks kõnealusest sadamast lahkunud. Vaidlust ei ole selles, et laeva pardal töötamise perioodi lõppedes suundusid meremehed olenevalt juhtumist kas maismaad mööda tagasi Amsterdami Schipholi rahvusvahelisse lennujaama või lahkusid sadamast asjaomase laeva pardal.
- 36 Selles kontekstis tekib küsimus, millisel hetkel tuleb neist olukordadest teise puhul lüüa meremeeste reisidokumentidesse Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõikes 1 ette nähtud väljumistempl.
- 37 J. jt ning Kreeka valitsus väidavad, et põhikohtuasjas kõne all olevad meremehed väljuvad Schengeni alalt Rotterdami sadamas seisvatele laevadele munsterdamise hetkel, kuna just sel hetkel ületavad nad piiripunkti saabudes selles sadamas asuva välispiiri. Seega tuleb selles sättes ette nähtud väljumistempl, olenemata asjaomase laeva lahkumise hetkest, meremeeste reisidokumentidesse lüüa nende laevale munsterdamise kuupäeval.
- 38 Seevastu Madalmaade ja Saksamaa valitsus ning komisjon väidavad sisuliselt, et põhikohtuasjas kõne all olevad meremehed väljuvad Schengeni alalt hetkel, mil laev, millele nad on munsterdatud, lahkub asjaomasest meresadamast koos meremeestega selle laeva pardal. Need valitsused rõhutavad sellega seoses, et Schengeni alalt väljumiseks on vaja, et meremehed ületaksid Schengeni ala geograafilise välispiiri, mis ei ole kindlaks määratud mitte Schengeni piirieskirjades, vaid ÜRO mereõiguse konventsioonis, mille kohaselt võib see piir põhimõtteliselt asuda konventsiooni kohaselt määratud lähtejoonest mõõdetuna kuni 12 meremiili kaugusel asjaomaste liikmesriikide territoriaalvetes. Piirieskirjade artikli 11 lõikes 1 ette nähtud väljumistempl tuleb seega lüüa nende meremeeste reisidokumentidesse vastavalt Madalmaade valitsuse ja komisjoni sõnul kas mõistliku aja jooksul või vahetult enne laeva lahkumist. Saksamaa valitsus leiab omalt poolt, et tempel tuleb lüüa Schengeni alalt lahkumise kuupäeval, kui laeva lahkumise kuupäev on kindlaks määratud.

- 39 Et teha kindlaks hetk, mil tempel tuleb Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõike 1 kohaselt lüüa selliste meremeeste reisidokumentidesse, kes on käesoleva kohtuotsuse punktis 28 kirjeldatud olukorras, tuleb esimesena uurida, mis hetkel tuleb meremees lugeda Schengeni alalt lahkunuks, et siis teha teisena selle väljumishetke alusel kindlaks hetk, mil liikmesriigi pädevad asutused peavad selles sättes ette nähtud väljumistempli lööma.
- 40 Mis esiteks puudutab Schengeni alalt väljumise hetke kindlaksmääramist, siis tuleb märkida, et Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleneb nii liidu õiguse ühetaolise kohaldamise kui ka võrdsuse põhimõttega seotud nõuetest, et liidu õigusnorme, mis ei viita sõnaselgelt liikmesriikide õigusele õigusnormi tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramiseks, tuleb üldjuhul kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt, olenemata liikmesriikides kasutatud kvalifikatsioonist, võttes seejuures arvesse asjaomase sätte sõnastust, konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärgi, mille osaks säte on (vt selle kohta eelkõige 9. novembri 2017. aasta kohtuotsus Maio Marques da Rosa, C-306/16, EU:C:2017:844, punkt 38, ning 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus X (pikaajalised elanikud – stabiilne, korrapärane ja piisav sissetulek), C-302/18, EU:C:2019:830, punkt 26).
- 41 Sellest järeldub, et kuna Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõikes 1 puudub viide riigisisesele õigusele, tuleb selles sättes sisalduvat mõistet „väljumine“ pidada liidu õiguse autonoomseks mõisteks, mille tähendus ja ulatus peab olema kõikides liikmesriikides sama. Seetõttu tuleb Euroopa Kohtul anda sellele terminile liidu õiguskorras ühetaoline tõlgendus.
- 42 Mis kõigepealt puudutab Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõike 1 sõnastust, siis tulenevalt sellest, et ei see säte ega ükski muu nende piirieskirjade sätte, eelkõige piirieskirjade artikkel 2, ei sisalda mõiste Schengeni alalt „väljumine“ definitsiooni, tuleb selle mõiste tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramisel lähtuda selle tähendusest tavakeeles (vt selle kohta eelkõige 26. juuli 2017. aasta kohtuotsus Jafari, C-646/16, EU:C:2017:586, punkt 73; 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Spiegel Online, C-516/17, EU:C:2019:625, punkt 65, ja 12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Koton Magazacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret vs. EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, punkt 43).
- 43 Mõiste Schengeni alalt „väljumine“ tavatähenduses ei ole mitmeti mõistetav ning seda tuleb mõista viitavana füüsilise isiku liikumisele kohast, mis on Schengeni ala osa, kohta, mis ei ole selle ala osa (vt analoogia alusel 4. mai 2017. aasta kohtuotsus El Dakkak ja Intercontinental, C-17/16, EU:C:2017:341, punktid 19–21, ning 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Zheng, C-190/17, EU:C:2018:357, punkt 30).
- 44 Mis seejärel puudutab Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõike 1 konteksti, siis tuleb kõigepealt märkida, et piirieskirjade artikli 2 punktist 11 ja artikli 6 lõikest 2 saab juba tuletada, et isik ei välju Schengeni alast seni, kuni ta viibib riigi territooriumil, mis on osa sellest alast, kusjuures need sätted samastavad Schengeni ala „liikmesriikide territooriumiga“.
- 45 Seega, pelgalt asjaolu, et isik ületas „piiripunkti“ piirieskirjade artikli 2 punkti 8 tähenduses või läbis nendes eeskirjades ette nähtud kontrolli välispiiril – nagu selgub käesoleva kohtuotsuse punktist 32 –, ei tähenda, et see isik on väljunud Schengeni alalt, kui ta viibib veel osal sellesse alasse kuuluva riigi territooriumist.
- 46 Sellest järeldub, et meremeest, kes pärast sisenemist Schengeni alale rahvusvahelise lennujaama kaudu, mis asub sellesse alasse kuuluva riigi territooriumil, viibib selle riigi meresadamasse seisval laeval aja jooksul, mil ta töötab laeva pardal, ei saa pidada Schengeni alalt väljunuks.
- 47 On tõsi, et nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 31, on mõiste „välispiirid“ Schengeni piirieskirjade artikli 2 punktis 2 määratletud viitavana ühelt poolt liikmesriikide maismaa- ja merepiiridele ning teiselt poolt nende lennujaamadele ja meresadamatele, kui need ei ole sisepiirid.

- 48 Siiski on selle sättega soovitud – nagu nähtub selle sõnastusest – vaid määratleda teatavad Schengeni alasse kuuluvate riikide lennujaamad ja sadamad Schengeni ala välispiiridena, et vastavalt ELTL artikli 77 lõike 2 punktile b hõlbustada Schengeni ala välispiire ületavate isikute suhtes teostatavat kontrolli.
- 49 Nagu sisuliselt väidavad Madalmaade ja Saksamaa valitsus, peavad liikmesriikide selliste piiride ületamisega seotud kontrollid, mis on Schengeni ala välispiirid, toimuma kohas, mis võimaldab kontrollide praktilist ja tulemuslikku korraldust, ilma et see koht peaks tingimata olema nende piiride ületamise koht.
- 50 Sellega seoses tuleb märkida, et Schengeni piirieeskirjade artikli 5 lõike 2 punkti c ja artikli 19 kohaselt, tõlgendatuna koostoimes piirieeskirjade VI lisaga, võib liikmesriikide merepiiri kontroll erandina toimuda ka väljaspool piirieeskirjade artikli 2 punktis 8 osutatud piiripunkte ja nimetatud lisa punktis 3.1.1 on täpsustatud, et laevade kontroll võib toimuda saabumise või lahkumise sadamas, laeva vahetus läheduses selleks spetsiaalselt ettenähtud alal või laeva pardal territoriaalvetes, nagu see on määratletud ÜRO mereõiguse konventsioonis, piiri ületamisel või juhul, kui on sõlmitud vastav kokkulepe, siis ka laeva saabumisel või lahkumisel kolmanda riigi territooriumil.
- 51 Lisaks, vastavalt Schengeni piirieeskirjade artikli 5 lõikele 1 koostoimes piirieeskirjade artikli 2 punktidega 8 ja 10 toimuvad kontrollid Schengeni ala välispiiridel põhimõtteliselt piiripunktides, mille „kaudu“ liikmesriigid on lubanud oma piire ületada, ning neid teostatakse „ainult piiriületamise kavatsuse“ või „piiriületamise korral“.
- 52 Niisiis ilmneb, et Schengeni piirieeskirjad põhinevad eeldusel, et kolmandate riikide kodanike kontrollimisele piiripunktis, isegi kui asjaomane isik jääb ajutiselt asjaomase liikmesriigi territooriumile, järgneb peatselt Schengeni ala välispiiri tegelik ületamine.
- 53 Sellest vaatenurgast ei saa isiku saabumist Schengeni alasse kuuluva riigi meresadama piiripunkti iseenesest samastada selle isiku Schengeni alalt väljumisega, vaid see peegeldab enamikul juhtudel kõige enam tema kavatsust sellelt alalt lühikese aja jooksul väljuda.
- 54 Käesoleval juhul on siiski selge, et niisuguses meresadamas pikka aega seisvale laevale tööle vormistatud meremehel ei saanud enda laevale munsterdamise hetkel sadama piiripunktis olla kavatsust asjaomase liikmesriigi territooriumilt ja samas ka Schengeni alalt lühikese aja jooksul väljuda.
- 55 Mis lõpetuseks puudutab Schengeni piirieeskirjade artikli 11 lõike 1 eesmärki, siis tuleb märkida, et need piirieeskirjad on osa laiemast vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevast sisepiirideta alast, kus vastavalt ELL artikli 3 lõikele 2 ja ELTL artikli 67 lõikele 2 on isikute vaba liikumine tagatud koos välispiirikontrolli, varjupaiga ja sisserändega seotud asjakohaste meetmete rakendamisega (vt selle kohta 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers, C-606/10, EU:C:2012:348, punkt 25).
- 56 Nagu tuleneb piirieeskirjade põhjendusest 6, ei ole liikmesriikide välispiiridel teostatav kontroll üksnes nende liikmesriikide huvides, kelle välispiiril seda teostatakse, vaid kõigi liikmesriikide huvides, kes on kaotanud piirikontrolli sisepiiridel (vt selle kohta 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers, C-606/10, EU:C:2012:348, punkt 24).
- 57 Selles kontekstis on piiripunktides teostatavate kontrollide eesmärk vastavalt Schengeni piirieeskirjade artikli 2 punktile 11 tagada, et isikutel võib lubada liikmesriikide territooriumile siseneda või sealt väljuda.

- 58 Kuid nagu nähtub piirieskirjade artikli 6 lõikest 1, võivad kolmandate riikide kodanikud viibida Schengeni alal kuni 90 päeva 180-päevase ajavahemiku jooksul, mis tähendab, et arvestatakse igale viibimispäevale eelnevat 180-päevast ajavahemikku.
- 59 Sellega seoses on Schengeni piirieskirjade artikli 6 lõikes 2 täpsustatud, et selle lubatud viibimise maksimaalse kestuse arvutamisel vastavad „sisenemiskuupäev“ ja „väljumiskuupäev“ vastavalt „esimesele liikmesriikide territooriumil viibimise päevale“ ja „viimasele liikmesriikide territooriumil viibimise päevale“.
- 60 Nende sätete järgimise tagamiseks näeb Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõige 1 ette põhimõtte, mille kohaselt lüüakse kolmandate riikide kodanike reisidokumentidesse korrapäraselt sisenemis- ja väljumistempleid, nagu nähtub piirieskirjade põhjendusest 15, et kindlalt tuvastada piiri ületamise kuupäev ja koht.
- 61 Nimetatud piirieskirjade artikli 8 lõike 3 punkti a alapunkti iii ja punkti h alapunkti ii kohaselt on asjaomase kolmanda riigi kodaniku reisidokumendis olevate sisenemis- ja väljumistemplite kontrollimise eesmärk sisenemis- ja väljumiskuupäevi võrreldes kindlaks teha, et see isik ei oleks juba ületanud Schengeni alal maksimaalset lubatud viibimise aega.
- 62 Sellest tuleneb, et sisenemis- ja väljumistemplite loomine on tihedalt seotud pädevate riigiasutuste funktsiooniga kontrollida muu hulgas Schengeni alal lühiajalisi viibimisi, et vastavalt Schengeni piirieskirjade artikli 13 lõikele 1 võidelda eelkõige ebaseaduslike piiriületamistega (vt selle kohta 4. septembri 2014. aasta kohtuotsus *Air Baltic Corporation, C-575/12*, EU:C:2014:2155, punktid 50 ja 51).
- 63 Seega ei saa juhul, kui kolmanda riigi kodanik viibib veel Schengeni alasse kuuluva riigi territooriumil, asuda seisukohale, et niisugune kodanik on Schengeni alalt väljunud, kuna vastasel juhul oleks sellel kodanikul lubatud Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõike 1 eesmärki rikkudes jääda Schengeni alale kauemaks, kui on maksimaalne lubatud viibimisaeg.
- 64 Eltoodust tuleneb, et meremeest, kes munsterdab end Schengeni alasse kuuluva riigi meresadamas pikka aega seisvale laevale, et elada selles sadamas osa ajast või kogu selle aja, mille jooksul ta on laevale tööle munsterdatud, ei saa laevale munsterdamise hetkel pidada sellelt alalt väljunuks.
- 65 Seda järeldust ei sea kahtluse alla ka Schengeni piirieskirjade artikli 5 lõike 2 punktis c, artikli 11 lõike 3 punktis c ja artikli 20 lõike 1 punktis c koostoimes piirieskirjade VII lisa punktiga 3 ette nähtud erieskirjad, mis puudutavad meresadamas randuvatel laevadel töötavate meremeeste viibimist maal.
- 66 Nimelt on selge, et neid sätteid – mille eesmärk on sisuliselt leevendada kontrolli asjaomase liikmesriigi territooriumil viibivate meremeeste suhtes vaid laeva lühiajalise peatumise ajal, kui nad viibivad selle sadama piirkonnas, kus laev peatub, vabastades nad eelkõige kohustusest lasta lüüa oma reisidokumentidesse sisenemis- või väljumistempeel – ei kohaldata meremeeste suhtes, kes töötavad pikka aega meresadamas seisval laeval.
- 67 Samadel põhjustel ei mõjuta käesoleva kohtuotsuse punktis 64 esitatud järeldust ka piirieskirjade artiklite 35 ja 36 ning IX lisa sätteid, mis käsitlevad välispiiridel väljastatud viisasid ja transiidiviisasid, kuna on igal juhul selge, et põhikohtuasjas kõne all olevatel meremeestel ei olnud selliseid viisasid.
- 68 Teiseks, mis puudutab hetke, mil reisidokumentidesse tuleb lüüa tempel käesoleva kohtuotsuse punktis 28 kirjeldatud olukorras, siis tuleb märkida, et Schengeni piirieskirjade artikli 11 lõike 1 sõnastusest enesest tuleneb, et templi loomine peab toimuma Schengeni alalt „väljumisel“.

- 69 Sellest järeldub, et selline tempel tuleb lüüa Schengeni alalt väljumisel, kuna see vastab – nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktides 44–64 – Schengeni ala välispiiri ületamisele.
- 70 Vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 52 toodud eeldusele on aga oluline, et kui on teada, et asjaomaste isikute kontrollimisele piiripunktis ei järgne lühikese aja jooksul Schengeni ala välispiiri ületamine, et pädevad riigi asutused lööksid väljumistempli nende reisidokumentidesse piiriületamisele lähedasel hetkel, et tagada kooskõlas Schengeni piirieeskirjade eesmärgiga, mida on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktides 60–63, et need asutused saavad kõnealuste isikute tegelikku Schengeni alal viibimise kestust arvesse võttes kontrollida, kas sellel alal lühiajaliste viibimiste piire tegelikult järgitakse.
- 71 Käesoleval juhul on selge, et meremees, kes on võetud tööle Schengeni alasse kuuluva riigi meresadamas pikka aega seisva laeva pardale, ei kavatse oma laevale munsterdamise hetkel lühikese aja jooksul sellelt alalt väljuda. Järelikult ei ole sellel meremehel õigust saada oma reisidokumentidesse selle munsterdamise hetkel väljumistemplit.
- 72 Alles siis, kui sellise laeva lahkumine sellest meresadamast väljaspool Schengeni ala asuvasse kohta on peatselt toimumas, tuleb tema reisidokumentidesse lüüa väljumistempel.
- 73 Sellega seoses tuleb aga täheldada, et Schengeni piirieeskirjade VI lisa punktist 3.1.5 tuleneb, et laeva kaptenil on kohustus teavitada pädevat asutust laeva lahkumisest „õigel ajal“ vastavalt asjaomases sadamas kehtivatele eeskirjadele.
- 74 Sellest järeldub, et piirieeskirjade artikli 11 lõikes 1 ette nähtud väljumistempel tuleb lüüa Schengeni alasse kuuluva riigi meresadamas pikka aega seisva laeva pardale tööle võetud meremehe reisidokumentidesse hetkel, kui laeva kapten teavitab pädevaid riigiasutusi selle laeva peatsest lahkumisest.
- 75 Selle sätte mis tahes muu tõlgendus lihtsustaks liidu õigusega kehtestatud eeskirjade kuritarvitamisi ja nendest kõrvalehoidmist Schengeni alal lühiajaliste viibimiste puhul, võimaldades kõigil kolmanda riigi kodanikest meremeestel viibida ilma piiranguteta Schengeni alasse kuuluva riigi territooriumil asuvas meresadamas.
- 76 Järelikult tuleb esitatud küsimusele vastata, et Schengeni piirieeskirjade artikli 11 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui kolmanda riigi kodanikust meremees munsterdab end Schengeni alasse kuuluva riigi meresadamas pikka aega seisvale laevale, et seal tööle asuda, siis enne seda, kui meremees selle laeva pardal sadamast lahkub, ei tule lüüa väljumistemplit – kui templi löömine on nendes piirieeskirjades ette nähtud – tema reisidokumentidesse mitte munsterdamise hetkel, vaid siis, kui selle laeva kapten teavitab pädevaid riigiasutusi laeva peatsest lahkumisest.

Kohtukulud

- 77 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta määruse (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju (Schengeni piirieeskirjad), artikli 11 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui kolmanda riigi kodanikust meremees munsterdab end Schengeni alasse kuuluva riigi meresadamas pikka aega seisvale laevale, et seal tööle asuda, siis enne seda, kui meremees selle laeva pardal sadamast lahkub, ei tule lüüa väljumistemplit – kui

templi löömine on nendes piirieskirjades ette nähtud – tema reisidokumentidesse mitte munsterdamise hetkel, vaid siis, kui selle laeva kapten teavitab pädevaid riigiasutusi laeva peatsest lahkumisest.

Allkirjad